

Danmark en god mand

– eller soldaten fra Stalingrad, der sparede Danmark for millioner og hjalp tidligere nazi-videnskabsmænd på flugt

Af John V. Jensen

Beretning om et igangværende forsknings- og bogprojekt

Hitlers mænd i Danmark hedder et forskningsprojekt, som John T. Lauridsen fra Det Kongelige Bibliotek har søsat. Museet for Varde By og Omegn medvirker i dette projekt og bidrager med en artikel om oberstløjtnant Günter Toepke. Baggrunden for at medvirke i projektet er, at netop Toepke spillede en aktiv rolle omkring hjemsendelsen af de tyske flygtninge. Det har ganske vist tidligere været behandlet, men aldrig tilbundsående – det sker nu.

Projektet skal munde ud i en ny bog, der belyser velkendte skikkelser fra besættelsestiden som general von Hanneken, general Lindemann, Werner Best, von Renthe-Fink på en anden måde end der har været tradition for. Således vil man i de fleste publikationer om emnet snart opdage, at de fleste skildringer af disse folk ofte kun omhandler deres korte tid i Danmark. Bogen *Hitlers mænd i Danmark* vil tegne mellem 20 og 30 biografiske portrætter, hvor vi får hele historien fra opvækst over skolegang og uddannelse til og med krigen. Hvordan det gik efter krigen, hører vi derimod sjældent om. Tager man Werner Best som eksempel, blev han først dødsdømt og siden benådet til fængselsstraf, hvorefter han vendte tilbage til Vesttyskland, hvor han døde i 1989 og indtil sin pensionering ernærede sig som juridisk rådgiver.

Faktisk kom der ikke bare en artikel ud af arbejdet, men også en lille bog om Günter Toepkes liv, der adskillige

Günter Toepke.

gange griber i ind historien. Bogen udkommer forhåbentligt i 2014. Det følgende er indledningen og et kapitel fra min artikel om Günter Toepke, der kom til Danmark som major i december 1943. Inden da havde han deltaget i slaget ved Stalingrad som kvartermester, men var undsluppet, fordi general Paulus havde sendt ham bag linjerne til feltmarskal von Manstein for at sikre forsyninger til den indesluttede armé. Det kom der ikke noget resultat ud af, og Toepke kom videre til Danmark. Her kom han til generalstaben i Silkeborg, hvor han som taktisk medarbejder opstillede nye hærenheder. Det var ham, der fik opgaven med at organisere den tyske udmarch efter 5. maj 1945,

og det var ham, der videresendte general Lindemanns arrestordre på Werner Best umiddelbart efter kapitulationen. Efter kapitulationen blev han udnævnt til chef for *Dienstgruppe Dänemark*, som var en lille gruppe tyske soldater, der blev i Danmark i forbindelse med oprydningsarbejdet efter besættelsen, dvs. minerydning, opsporing af soldatergrave mm.

Det var i den forbindelse, han kom i kontakt med oberstløjtnant Skjoldager og overofficiant Harry Sørensen. Under Skjoldagers ledelse arbejdede de to på at udsende tysk værnemagtspersonale fra Danmark. Mange af disse tyskere sad i flygtningelejre, hvorfra Skjoldager og Sørensen opsporede

Krigen førte i november 1943 Toepke til Danmark, hvor han gjorde tjeneste i generalstaben hos von Hanneken og Lindemann. Det var en soldat hærdet på østfronten, der ankom til det besatte, men fredelige Danmark – hvor alt tyder på, at han var en både pligtopfyldende og betroet soldat med et godt overblik og gode administrative egenskaber. Toepkes ophold i Danmark spejler i øvrigt en række ellers velkendte begivenheder som de udfoldede sig i værnemagts hovedkvarter.

På baggrund af sine oplevelser i Stalingrad skrev Günter Toepke i 1949 en af de første tyske beretninger om begivenhederne i det indesluttede Stalingrad.

dem og med hjælp fra Toepke lavede aftaler med de tyske myndigheder. På den måde fik man hjemsendt godt 50.000 officielt tilhørende den tyske værnemagt eller dennes følge. Det høje tal dækker over, at mange af de tyske flygtninge reelt kom tilbage på denne måde – selvom deres tilknytning til værnemagten i mange tilfælde kunne være yderst provisorisk. Aktionen berømmede først og fremmest Toepkes overordnede, der blev fejret som helte for at have sparet statskassen for millionbeløb.

Det gik alt sammen godt lige indtil den 22. november 1947, hvor Toepke blev arresteret ved den dansk-tyske grænse, som direkte følge af arrestationen af en

U.K. 11283
1946
guldag, den 2. december 1946

DIENSTGRUPPE DÄNEMARK		
DIENSTGRUPPE DÄNEMARK den 16. 10. 1945	1419	
" Lejvete Skjoldager	1419	
" Novemberden 2. 12. 46	1419	
2. 12. 46	1419	

315 30-11-1945, deraf
10 11-1945
241 11-1945, deraf
111 11-1945
1419 11-1945

Dienstgruppe Dänemark, som var en efterladt tysk formation, der først havde hjemme under Parkkommandoen i Kolding, og siden flyttede hovedkvarteret til den tyske skole på Emdrupvej i København. Gruppen var blevet oprettet efter ordre fra englænderne og underlagt chefen for parkkommando III – oberstløjtnant Skjoldager 16. oktober 1945.

Oberstløjtnant Johan Herulf Skjoldager (1894-1970) havde en fortid som chef for de ca. 1000 danske Finlandsfrivillige i Vinterkrigen 1939-40. Senere gik han ind i modstandsbevægelsen, men blev taget af tyskerne 30. marts 1944. Efter befrielsen udnævntes han til chef for Parkkommando III med hovedkvarter i Kolding, der bl.a. skulle tage sig af og destruere efterladt tysk materiel.

LØRDAG 18. DECEMBER 1948

To Modstandsfolk sparede Danmark for 52 Mill. Kr.

„Dansk Militærkontrol for DG“, hvis Chef er Oberstløjtnant Skjoldager, hjemsendte 55.000 Flygtninge i samme Tid, som Flygtninge-Administrationen sendte 150.000

Flygtningetransporten paa 100 om Maaneden blev til 1800 om Ugen

Der er nu kun ca. 2500 Flygtninge tilbage i Danmark. Det er med Glæde, man konstaterer, at et uhyre økonomisk Pres er lettet fra Danmarks Skuldre, og hvert Budskab fra Flygtningeadministrationen om nye Hjemsendelser af Flygtninge er blevet modtaget med højroset Glæde.

Men der findes to Mænd, uden hvilke Danmark i Dag vilde have haft endnu 55.000 Flygtninge at føde paa. Deres Navne, der aldrig tidligere har været fremme i denne Anledning, er Oberstløjtnant J. H. Skjoldager, København, tidligere Kolding, og Overofficiant H. Sørensen, Skrydstrup. Disse to Mænd har paa eget Initiativ oparbejdet en Organisation, der i samme Tidsrum, som det tog Flygtningeadministrationen at hjemsende 150.000 Flygtninge, sendte knapt 55.000 Flygtninge tilbage til Tyskland.

Sætter man en Flygtnings Forbrug af Mad, Tøj, Bolig, Administration osv. til 10 Kr. i Døgnet — og det er vel den laveste Takst, man kan sætte — har Oberstløjtnant Skjoldager og Overofficiant Sørensen løseligt beregnet pr. 31. December sparet Danmark for en Udgift paa 52 Millioner Kr. Der til kommer saa, hvad de 55 Tusinde Flygtninge vilde have kostet efter 31. December.

Englænderne sagde Stop Overfor Englænderne havde Dansk Militærkontrol hele Tiden

sendtes hjem, skulde have et Pas, og Englænderne forlangte Certifikater i ledet 30 Eksemplarer for hvert Hold, der afsendtes. Dette kolossale Arbejde udførtes af Oberstløjtnanten og hans Næstkommanderende, Overofficiant Sørensen, der af dansk Hjælp kun havde Regnskabsfører Frandsen, Skrydstrup, en Kontordame og en Sekondløjtnant.

Wehrmachtangehörige uden Papirer
Dansk Militærkontrol fik sendt tyske Arrestanter tilbage til Tyskland, efterhaanden som de blev løsladt fra de danske Fængsler. Fra November 1947 til Maj 1948 sendte Militærkontrollen 20 Ambulanseetog med ialt 2000 syge Flygtninge, deriblandt mange tuberkuløse, til Tyskland.

Mange af de saakaldte Wehrmachtangehörige havde ved Kapitulationen odelagt eller paa anden Maade mistet deres Papirer. Saa gik Englænderne med til, at de Tyskere, der vilde afgive Erklæring paa Tro og Love paa, at de havde arbejdet for Værnemagten, kunde gaa med i Transporterne — sammen med deres Familie.

To Modstandsfolk sparede Danmark for 52 Millioner Kroner. Historien handlede om, at to tidligere modstandsfolk Oberstløjtnant J.H. Skjoldager og hans højre hånd overofficiant Harry Sørensen i al fredsommelighed havde hjemsendt knap 55.000 tyske flygtninge svarende til mellem 20-25 % af de mere end 200.000 tyske flygtninge, der var blevet i Danmark efter befrielsen. Jyske Tidende 18. december 1948.

tysk videnskabsmand i Kastrup Lufthavn. Det var en skidt situation for Skjoldager, men ikke værre end, at man i Udenrigsministeriet godt var klar over Toepkes værdi – og at han havde været ”Danmark en god mand”, som Harry Sørensen noterede i sin dagbog. Videnskabsmanden blev udleveret til englænderne, og Toepke blev smidt i Vestre Fængsel. Her viste det sig snart, at bl.a. den senere chef for Forsvarets Efterretningstjeneste oberst Hans Lunding var interesseret i hans viden om russiske og tyske forhold. I 1948 blev Toepke løsladt og vendte tilbage til Vesttyskland, hvor han angiveligt afslog tilbud fra den østtyske hær, der lokkede med, at hans tidligere øverstbefalende ved Stalin, den tidligere feltmarskal Friedrich Paulus, ønskede ham. Ifølge Toepke var det hans kone, der forhindrede dette, og i stedet søgte han ind i Bundeswehr, hvor han sluttede som

Af Harry Sørensens dagbogsnotater fra den 26. november 1947 altså umiddelbart efter afsløringen af Toepke, noterede han efter et møde med netop Kjørboles embedsmænd, at ”Aarøe afslørede, at Statens civile Luftværn havde været meget nervøse for, at Pasaffæren havde ødelagt det Arbejde, så at den nu eneste eksisterende Kanal til udsendelse af Tyskere skulde blive lukket. Vi kunde dog berolige ham med, at der bliver gjort alt for en Fortsættelse af Arbejdet”.

oberst. Günter Toepke døde i 1987. I forbindelse med arbejdet har jeg været i kontakt med mange forskellige mennesker og blandt andet Toepkes datter, der bor ikke langt fra Hamburg, og som har indvilliget i, at stille sin viden, og hvad hun ellers har fra sin far til rådighed.

Når den tyske soldat Günter Toepke er relevant i arbejdet for Varde og Ringkøbing-Skjern museer, beror det på, at han spillede en væsentlig rolle med at hjælpe de tyske flygtninge ud af bl.a. Oksbøl-lejren. Hans rolle i denne forbindelse har flere gange været genstand for omtale, men jeg har i forbindelse med min udforskning af emnet haft adgang til arkivmateriale, der aldrig tidligere har været benyttet. Det udvalgte kapitel er valgt, fordi det egnede sig til at stå alene. Samtidig fortæller det efter min mening en særdeles interessant historie om en yderst spændende periode, da Anden Verdenskrig blev til Den kolde krig, hvorefter verden de efterfølgende 40 år var domineret af de to supermagter USA og Sovjetunionen.

Vi sprænger Lillebæltsbroen i luften nu!

I dagene på randen af Det Tredje Riges sammenbrud herskede en udbredt nervøsitet i Danmark. Hvilke hovedløse handlinger ville den slagne tyske besættelsesmagt begå, inden den forsvandt ud af landet? Frygten samlede sig bl.a. om værnemagtens hovedkvarter på Silkeborg Bad, hvor danskerne nervøst fulgte besættelsesmagtens reaktioner oven på kapitulationen. Tyskernes øverstbefalende general Lindemann er siden gået over i dansk historie, fordi han angiveligt ville levere krigens sidste ærlige slag i Danmark.¹ Dette sidste slag fandt som bekendt aldrig sted, og overgangen til fredstid foregik mindre dramatisk, end nogen havde turdet håbe.

Midt i denne ængstelige og kaotiske tid forhindrede en af Lindemanns medarbejdere i generalstaben angiveligt en desperat handling, der ville have vakt genlyd i hele kongeriget. Den 4. maj om aftenen modtog man i det tyske hovedkvarter et telefonopkald fra en tilsyneladende

beruset oberst Berisch i Fredericia, der fortalte, at han havde givet ordre til at sprænge Lillebæltsbroen i luften. Over telefonen beordrede generalstabsofficeren imidlertid Berisch og hans pionerer til øjeblikkeligt at stoppe deres forehavende. Officeren havde under samtalen forsøgt at få Lindemann til telefonen personligt, men denne havde blot vinket ham væk og overladt sagen til sin underordnede, hvorefter denne under foregivende af, at ordren kom fra den øverstbefalende, lod oberst Berisch forstå, at Lillebæltsbroen under ingen omstændigheder skulle ødelægges. Efter at have lagt røret på besluttede officeren sig for at sende en kommando til Fredericia for at stoppe de tyske pionerer, der allerede befandt sig på broen. Kommandoen nåede frem i tide og fik i sidste øjeblik den forestående sprængning afværget. Lillebæltsbroen var reddet!

Den fornuftige tyske generalstabsofficer hed Günter Toepke, og beretningen om Lillebæltsbroen var en af de historier, som han holdt af at fortælle, når han fik besøg af journalister og historisk interesserede fra Danmark.² Historien er ikke pure opspind.³ Til gengæld er Toepkes egen rolle uklar. Et gennemgående træk, som kaster et tvetydighedens skær over hele hans fortælling. Sandheden tog han med sig i graven, og tilbage står billedet af den "gode" tysker, der i Det Tredje Riges skæbnetime tilsyneladende satte fornuft over følelse – resignation over hævn.⁴

Historien om Günter Toepke er historien om en soldat, der efter nogle år ved verdenskrigens fronter kom til den tyske værnemagts generalstab på Silkeborg Bad og sidenhen udførte store tjenester for den danske stat i forbindelse med hjemtransporterne af de tyske flygtninge, inden han pludselig blev arresteret for sin indblanding i

Den fornuftige tyske generalstabsofficer hed Günter Toepke, og beretningen om Lillebæltsbroen var en af de historier, som han holdt af at fortælle, når han fik besøg af journalister og historisk interesserede fra Danmark. Historien er ikke pure opspind. Til gengæld er Toepkes egen rolle uklar.

udsmuglingen af videnskabsmænd fra Hitler-Tysklands ruindynger til Juan Perons Argentina. Personen Günter Toepke bliver derved det prisme, der reflekterer ellers velkendte begivenheder især fra besættelsen 1943-45 samt de første efterkrigsår i et nyt skær.

Danmark et smuthul for top-nazister

Den 25. november 1947 fik dagbladet Politikens læsere serveret denne urovækkende overskrift: Nazistisk Liga hjælper Tyskere ud af Danmark, og et par dage senere i Jyske Tidende *"Dienstgruppe"s Chef Kontaktmand for*

Sagen om udtransporterne og pasaffæren demonstrerer til fulde, at der slet ikke var så klar en adskillelse mellem "helten" Skjoldager og "skurken" Toepke, mellem dansk og tysk, som mange i sam- og eftertiden nok ville have foretrukket. Overordnede nationale interesser lå bag og syntes i dette tilfælde af have trumfet den almindelige moral. Det gælder både sejrherrenes kamp om dygtige tyske videnskabsmænd, og det gælder de danske myndigheder, når udtransporterne af tyske flygtninge blev truet.

verdensomspændende Nazi-Gruppe.⁵ Baggrunden for over-skrifterne var fremmedpolitiets anholdelse af argentine-ren Don Ernesto Fourcade i Kastrup Lufthavn et par dage forinden – den 22. november 1947 – i forbindelse med dennes udrejse til Buenos Aires, Argentina.⁶ Ifølge politi-ets efterretningsafdelings rapport var den anholdtes pas udstedt blot få dage forinden og uden de nødvendige indrejsestempler. Den anholdte havde snart rodet sig ud i modstridende forklaringer, da politiet havde bedt ham redegøre for, hvordan han var kommet ind i Danmark. Først havde den anholdte nægtet overhovedet at kunne tale el-ler forstå tysk, men dette ændrede sig dog i løbet af for-høret. Under forhøret tilkaldte Fourcade assistance fra den argentinske konsul, der forklarede, at det var aftalt med det danske udenrigsministerium, at den ikke behøvede en dansk udrejsetilladelse.⁷ Den argentinske konsul Elzear Mouret bedyrede, at han havde søgt Udenrigsministeriet om indrejsetilladelse, og mindede om, at argentinerne tidligere havde været danskerne behjælpelige med at få en ingeniør ud af Tyskland og videre til Argentina, hvor-for dansk politi burde være imødekommende også denne gang. En påstand, der dog ikke kommenteredes nærmere i rapporten. Konsulen endte med at love, at han for frem-tiden ville underrette det danske politi, når de skulle have "nogen" til Argentina, som der står i politirapporten!⁸ Trods konsulens sikkert velmente løfter valgte politiet alligevel at tilbageholde Fourcade som sigtet for ulovlig indrejse i Danmark. Under forhøret stødte nok en argentinere til; nemlig generalkonsul og legationsråd Carlos Pineyro, der foregav udelukkede at tale fransk, som det hedder i poli-tirapporten.⁹ Her noteredes det endvidere, at en gruppe under navnet "Civil Arbejdsorganisation" var ansvarlig for den illegale transport, og at nogen fra organisationen ef-terfølgende havde afleveret Fourcade hos det argentinske gesandtskab (konsulat) i Danmark, hvor han ifølge politi-rapporten var blevet forsynet med dansk pas.¹⁰

Under afhøringen kom det snart frem, at Ernesto Fourcades virkelige navn var Karl Gustav Friedrich Thalau (1898-1984),

Under afhøringen kom det snart frem, at Ernesto Fourcades virkelige navn var Karl Gustav Friedrich Thalau (1898-1984), og at han var ingeniør og professor. Under krigen havde han arbejdet på det tyske flyvetekniske forskningsinstitut i Berlin. Efter krigen havde han, efter egne oplysninger, modtaget tilbud fra både USA, Storbritannien og Kina, men argentinerne havde været først med en konkret plan, og derfor slog han til.

og at han var ingeniør og professor. Under krigen havde han arbejdet på det tyske flyvetekniske forskningsinstitut i Berlin.¹¹ Efter krigen havde han, efter egne oplysninger, modtaget tilbud fra både USA, Storbritannien og Kina, men argentinerne havde været først med en konkret plan, og derfor havde han slået til.¹² I Rapporten står:

Anholdte forklarer videre, at det først er for tre Uger siden, at han er kommet i Forbindelse med Argentinerne, uden at han dog i Øjeblikket er til at formaa til at give nogen Forklaring om, hvorledes dette er sket. Forud herfor har han haft Henvendelse fra saavel Amerikanere, Englændere og Kinesere, der alle har forespurgt, hvorvidt han ville være villig til at arbejde for dem, men da der ikke fra disse er fremkommet Realitetstilbud, slog han til, da han fik Tilbudet fra Argentinerne, navnlig da han derved undgik at komme til at arbejde for en Stat, som havde været i Krig mod Tyskland.¹³

Thalau var, efter eget udsagn, kommet til Danmark over Kruså-grænsen liggende i bunden af en bil den 14. november, og ifølge den argentinske konsul var han kommet fra den russiske zone, uden at han dog var i stand til at røbe mere end det.¹⁴ Thalau blev tilbageholdt og forhørt, og hermed rullede den såkaldte pasaffære, som pressen døbte sagen. Til politiet oplyste Thalau, at han var blevet transporteret fra Kassel til Hamburg. Der skulle han spørge efter en person med navnet Toepke. Denne havde bedt

ham holde sig klar samme aften, hvorefter Thalau var kommet til Danmark og videre til København, hvor han i et par dage opholdt sig hos det argentinske gesandtskab. Disse oplysninger førte lørdag den 24. november til anholdelsen af Günter Toepke ved Kruså-grænsen. Toepke blev fængslet og sigtet for medvirken til illegal indrejse i Danmark.¹⁵ Få dage efter episoden i Kastrup bragte Politiken følgende:

Tyskersmuglingen forgrener sig ud over Skandinavien. Med anholdelsen af Chefen for den tyske Minerydnings-tjeneste her i Landet, Oberleutnant Günther Toepfke,¹⁶ hans nærmeste Medarbejdere og to tyske Chauffører, som har deltaget i Transporterne over den dansk-tyske Grænse, er man efter Politiets Opfattelse kommet til Bunds i den danske Del af Affæren omkring den falske Tysk-Argentinere, Ingeniøren, der blev anholdt i Lufthavnen, da han skulle stige ind i Flyvemaskinen til Argentina.¹⁷

Hvad imidlertid ikke fremgår af artiklen var, at Toepke ved anholdelsen havde haft endnu en tysk videnskabsmand med i bilen, nemlig ingeniøren Paul Friedrich Richard Albert Otto Klages, som også var på vej ind i Danmark uden papirer.¹⁸ Derudover kunne Jyske Tidende meddele, at man foruden de to nævnte chauffører også havde taget læge dr. med. Horst Waldemar Peisker. Disse blev udvist til Tyskland. Dertil kom en Oberleutnant Gutschow, der, ifølge Jyske Tidende, blev udleveret til de britiske myndigheder.

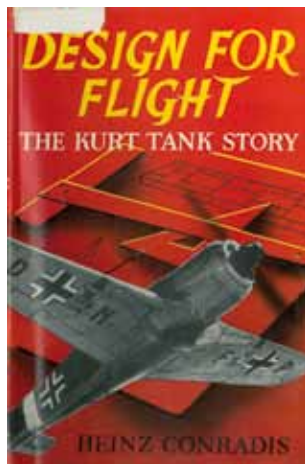
Toepke blev fængslet – først i arresten i Aabenraa, hvorefter han hurtigt blev overflyttet til Vestre Fængsel i København. Sagen om de illegale transporter og den tidligere værnemagts-officer, der i al hemmelighed havde bedrevet dobbeltspil med de danske myndigheder og nu var i gang med at redde nogle af stumperne fra det kollapsede Nazi-Tysklands ruiner, var oplagt forsidestof. En hårrejsende historie om misbrug af en betroet stilling og en historie, der nok fik det til at løbe koldt ned af ryggen på de fleste i samtiden, for hvor omfattende kunne dette dobbeltspil, som Toepke havde gjort sig skyldig i, være? Var han virkelig alene? Hvor længe havde det stået på? Var Danmark det smuthul, som top-nazister havde søgt efter, og hvorfra

nu den ene krigsforbryder efter den anden undslap retsforfølgelse og straf? Pågribelserne af Thalau og Toepke gav anledning til yderligere efterforskning af en formodet større illegal uds mugling af nazistiske videnskabsfolk med Danmark som transitland. Episoden synes samtidig at bekræfte udbredte forestillinger om det magtspil og ikke mindst kampen om teknisk know-how, der opstod i vakuummet efter Det Tredje Riges sammenbrud.¹⁹

Vi ved fra Toepke selv, at det kort for inden var lykkedes ham at smugle mindst én tysk videnskabsmand gennem Danmark og videre til Argentina, nemlig en flykonstruktør på Focke-Wulff fabrikkerne Prof. Dipl. Ing. Kurt Waldemar Tank (1898-1983).²⁰ Toepke havde i øvrigt truffet Tank på sine ture til Hamburg, hvor han gik på et værksted og hjalp med at reparere lastbiler.²¹ Og da bølgerne gik alderhøjest, fremkom desuden rygter om, at den berygtede nazist og Hitlers højre hånd Martin Bormann (1900-45?) også var blevet smuglet ud af Danmark og måske endda

Kurt Tanks dramatiske historie og flugten fra Tyskland via Danmark og til Argentina er beskrevet i Heinz Conradis' bog "Design for Flight" fra 1960. Toepke optræder ikke med navn, men beskrivelsen af flugten over den dansk-tyske grænse stemmer overens med Toepkes.

med Toepkes medvirken.²² Bormann var Hitlers faste støtte til det allersidste, men efter Føreren død 30. april 1945 forsvandt han, og ved Nürnberg-processerne i 1946 dømtes han til døden *in absentia*. Bormanns forsvinden gav grobund for masser af spekulationer og rygtedannelser omkring denne frygtede nazists opholdsted. Ét rygte gik ud på, at han skulle være flygtet til Sydamerika – og midt i virakken omkring anholdelserne af Thalau og Toepke var det nærliggende at antage, at samme person havde hjulpet topnazisten til Sydamerika gennem den danske korridor. Der er imidlertid intet, der tyder på, at Bormann nogensinde nåede ud af Tyskland, og endnu mindre, der tyder på, at Toepke skulle have været involveret.²³

Toepke tilstod sin rolle i indsmuglingen af tyske videnskabsmænd til Danmark og sin medvirken til deres videre rejse og påstod samtidig over for politiet, at han stod alene med ansvaret. Dog vidste man, at Toepke havde personlig forbindelse til den førortalte argentinske legationsråd Pineyro fra det argentinske gesandtskab i Danmark, men efter hans eget udsagn var det Toepke, der på eget initiativ havde rettet henvendelse til det argentinske konsulat.²⁴ Med tilståelsen lykkedes det hurtigt at få lagt låg på sagen. Syndebukken var fundet! Det samtidige efterforskningsmateriale tyder på, at myndighederne accepterede hans forklaring, at han havde været alene om det. I rapporten fra politiets efterretningsafdeling står der, at gruppen (Dienstgruppe Dänemark) besørgede illegale transporter fra Tyskland til Danmark, men det har ikke kunnet bevises.²⁵

Trods den hurtige opklaring af sagen, var det en særdeles pinlig affære for de danske myndigheder, der havde sat ræven til at vogte gæs. I samtidens optik var det blot endnu et eksempel på, at tyskerne kunne man ikke stole på, og netop derfor var sagen så meget pinligere. Men nogen fuldstændig afklaring på spørgsmålet om, hvor mange af sine landsmænd Toepke hjalp til Danmark og videre – eller om nogen stod bag ham, forbliver ubesvaret. Til gengæld kan den populære opfattelse, at Toepke var SS-officer, som man af og til støder på klart afvises.²⁶

Sikkert er det imidlertid også, at Toepke havde misbrugt sin betroede stilling, og det var naturligvis en skandale, at en sådan mand havde haft så frie tøjler i Danmark. Men hvem havde givet Toepke de beføjelser, han endte med at misbruge? Hvem stod med ansvaret?

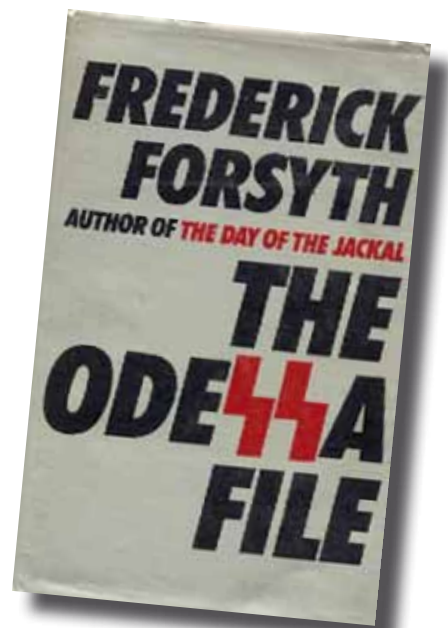
Det kan afsløres, at det var den respekterede Finlandsfrivillige oberstløjtnant Johan H. Skjoldager, der havde haft for stor tillid til Toepke. De efterfølgende dage blev derfor hektiske for Skjoldager og Harry Sørensen. I Sørensens dagbog noterede han bl.a., at man både i Justitsministeriet og i Udenrigsministeriet var indforstået med, at sagen skulle behandles så varsomt som muligt, fordi Toepke havde været "Danmark en god mand" og ikke uvæsentligt havde sparet landet for millionbeløb, som der står!²⁷ Kort sagt: nogen havde lagt et godt ord ind for Toepke. Det er klart, at denne sag var et problem for de danske myndigheder, men den gav også anledning til dybe panderynker hos de allierede. Der er ikke langt til forestillingen om, at der kan have været en forbindelse til en større konspiration i lighed med fx det berygtede SS-netværk ODESSA. Måske var der skumle bagmænd, der stod bag Toepkes aktion?

Det kan man læse mere om, når artikel og bog udkommer i 2014.

John V. Jensen kan kontaktes på jvj@vardemuseum.dk

Noter

1. I de senere år er der imidlertid sæt tvivl omkring dette udsagns autenticitet, fordi det stammer fra senere beretninger og synes heller ikke at stemme med Lindemanns indberetninger om hans enheders kampkraft. Thomas Pedersen: *Den tyske værnemagts rømning af Danmark 4. maj til 6. juni 1945*. Odense Universitet 1993 (upub. speciale). Ikke desto mindre skriver general Lindemann i Krigsdagbogen 24. april 1945 om fastholdelse af en *eisernen Disziplin* og videre: *Mein Entschluss eindeutig durch mein Befehl: "Dänemark wird bis zur letzten Patrone und bis zum letzten Atemzug verteidigt."* Det antyder en vis hårdhed hos Lindemann.
2. Arne Gammelgaard: *Mennesker i malstrøm – tyske flygtninge i Danmark 1945-1949*. Herning 1981; Harly Foged & Henrik Krüger: *Flugtrute Nord – nazisternes hemmelige flugtnet gennem Danmark*.

ODESSA var også et netværk af gamle nazister, der angiveligt blev etableret ved Anden Verdenskrigs slutning af en gruppe SS-officerer, og som fungerede som flugtorganisation for tidl. SS-medlemmer. Odessa-netværket er stadig omgærdet af en lang række myter, som bl.a. den britiske forfatter Frederick Forsyths berømte romanthriller *Odessa-kartoteket* fra 1972 pusted liv i. I virkeligheden er det dog uvist om ODESSA nogensinde har eksisteret eller om organisationen måske endda eksisterer den dag i dag.

- Lyng 1985. Historien kan desuden høres med Toepkes egne ord i DR-journalisten Poul Brinks radioudsendelse om Günter Toepke fra 1986.
3. At Lillebæltsbroen skulle have været sprængt i luften nåede også frem til avispalterne, således *Ringkøbing Amtstidende* den 7. maj 1945, s. 5. "Kommandanten oplyste, at der havde været truffet Forberedelser til at sprænge Broen i Luften, men Sprængladningerne var blevet demonteret Fredag aften [4. maj 1945]." Politiken bragte også historien den 10. juli 1945, her omtales en Hauptmann Franske, men ikke oberst Berisch. Artiklen beretter endvidere, at sprængning blev forhindret via et samarbejde med modstandsbevægelsen i Fredericia og en besindig tysk officersgruppe.
 4. Sprængning af Lillebæltsbroen var i overensstemmelse med tyskernes tilintetgørelsesplaner i kampinstruksen, hvor havneanlæg

og broer ikke måtte falde i fjendens hænder intakte. RW 38/177 Kampfpanweisung des Wehrmachtsbefehlhabers 14. Mai 1944. På den anden side undlod besættelsesmagten efter kapitulationen at bruge den brændte jords taktik, og efter den 4. maj ville sprængningen have været i strid med betingelserne for kapitulationen. Toepke var dog selv opmærksom på det forhold, at hans egen rolle i sagen ville kunne betvivles.

5. *Jyske Tidende* 28. november 1947.

6. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947.

7. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 1.

8. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947. Den argentinske konsuls udtalelser i politirapporten synes at bekræfte formodningerne om, at der i årene efter krigen foregik en betydelig transport af tyskere fra Det Tredje Rige lige fra stiltfærdige videnskabsfolk til top-naziforbrydere – og altså også gennem Danmark.

9. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 2.

10. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947.

11. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 4. Thalau optræder desuden i "Braunbuch" over fremtrædende nazister i Det Tredje Rige og siden i den vesttyske forbundsrepublik, hvor det anføres, at han før 1945 havde været virksomhedsleder i den tyske rustningsindustri. Efter 1945 var han blevet direktør hos Ernst Heinkel Flugzeugbau GmbH samt Junckers Flugzeug- und Motorenwerke i München, s. 53.

12. Politiets afhøring af Don Ernesto Fourcade alias Karl Thalau 22. november 1947.

13. Politiets afhøring af Don Ernesto Fourcade alias Karl Thalau 22. november 1947, s. 4.

14. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 2. Den argentinske konsuls påstand, at Thalau skulle være hentet i den russiske zone forekommer tvivlsom og modsiges af Thalaus egne udtalelser, der anfører, at han kom fra Kassel til Hamburg. Andre

kilder hævder, at Thalau havde været interneret af amerikanerne og nu efter at være kommet på fri fod var på vej til Argentina.

15. Politirapport 13. december 1947, "Toepke".

16. I aviserne er Toepkes navn stavet på flere forskellige måder. Desuden kan man heller ikke altid finde ud af hans militære rang. Her beskrives han som Oberleutnant (premierløjtnant) og ikke det korrekte oberstløjtnant.

17. *Politiken* 28. november 1947.

18. Politirapport 13. december 1947, "Klages".

19. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 4.

20. Franz Kurowski: *Allierte Jagd auf deutsche Wissenschaftler*. München 1982. I Henrik Havreheds interviews med Toepke fra 1983 nævner Toepke selv sagen med Kurt Tank. Interviewet findes på bånd i Rigsarkivet.

21. Havreheds interview.

22. *Jyske Tidende* 28. 11. 1947 og *Politiken* 25. 11. 1947. Artiklen bringer en udokumenteret notits.

23. Rygtet ville vide, at Martin Bormann var flygtet til Sydamerika, og historien optræder ligeledes hos Foged og Krügers bog *Flugtrute Nord* s. 92, hvor de videregiver et citat fra Göteborgs Handels og Sjöfartstidning, men de modsiger ikke oplysningen. Med fundet af Bormanns skelet i Berlin erklærede de vesttyske myndigheder ham i 1973 død.

24. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 4. I Henrik Havreheds interview med Toepke fra 1983 bekræftede Toepke denne personlige forbindelse mellem ham og den argentinske legationsråd. Desuden fortalte Toepke historien om, hvordan han smuglede flykonstruktøren Kurt Tank ud af Tyskland.

25. Rapport fra politiets efterretningsafdeling 22. november 1947, s. 4.

26. Det ses fx i Uki Gonis bog *The Real Odessa*, London 2003 og kapitlet *The Nordic Route*, s. 128-135. På nettet flourer ligeledes forestillingen om SS-officeren Toepke.

Fx: http://users.cybercity.dk/~dko12530/hunt_for_danish_kz.htm

27. Dagbogen Harry Sørensen, s. 137 (Rigsarkivet).